

ZNAČAJNI PRINOSI HRVATSKIH I STRANIH SLAVISTA S PETOGA HRVATSKOGA SLAVISTIČKOG KONGRESA

ZBORNİK RADOVA PETOGA HRVATSKOGA SLAVISTIČKOG KONGRESA održanoga 7. – 10. rujna 2010. u Rijeci

Rijeka, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2012.,
ur. Marija Turk i Ines Srdoč-Konestra

Zbornik radova Petoga hrvatskoga slavističkog kongresa (2012.) u dvjema knjigama objelodanjuje radove predstavljene na *Petome hrvatskome slavističkom kongresu*, međunarodnome znanstvenome skupu održanome u Rijeci od 7. do 10. rujna 2010. godine. Zbornik radova predstavlja krunu znanstvenoga skupa koji je na čelu s Organizacijskim odborom predvođenim prof. dr. sc. Marijom Turk okupio 240 najistaknutijih hrvatskih i stranih slavista koji su održali 181 izlaganje u sedam tematskih cjelina.

Urednice su *Zbornika* profesorice na Odsjeku za kroatistiku prof. dr. sc. Marija Turk i dr. sc. Ines Srdoč-Konestra, izv. prof., dok je izdavač *Zbornika* Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.

Zbornik radova Petoga hrvatskoga slavističkog kongresa sadrži 98 pozitivno ocijenjenih radova, koji su kao i izlaganja na *Petome hrvatskome slavističkom kongresu* podijeljeni u sedam tematskih cjelina. Tematske cjeline zastupljene u *Zborniku* predstavljaju okosnice suvremenoga bavljenja jezikom u njegovu sinkronijskome i dijakronijskom presjeku, kao i istraživanja suvremene i starije hrvatske književnosti. Osim toga, ističe se i tematska cjelina o hrvatskome jeziku i književnosti u nastavi te ona posvećena Janku Poliću Kamovu kao

istaknutome dijelu riječke kulture u povodu 100. obljetnice njegove smrti.

U prvoj knjizi *Zbornika* (538 stranica) nalaze se radovi prvih četiriju tematskih cjelina: I. Hrvatskoglagoljska i paleoslavistička problematika, II.A Slavenski kontekst hrvatskoga jezika, II.B Slavenski kontekst hrvatske književnosti i kulture, III. Čakavska sastavnica hrvatskoga jezika, književnosti i kulture, IV. Kodificiranje i kultiviranje hrvatskoga jezika u XX. stoljeću.

Prva tematska cjelina *Hrvatskoglagoljska i paleoslavistička problematika* (od 1. do 81. str.) sadrži osam radova koji se bave proučavanjem ponajviše jezika hrvatskoglagoljskih djela, osobito s aspekta leksika (antroponomastički leksik, talijanizmi, fitonimi, biblijski citati), ali i radove koji se bave crkvenoslavenskom sastavnicom hrvatske jezične povijesti (dugi i kratki oblici pridjeva u hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku) te grafolingvističkim osobitostima tekstova (silbenski glagoljski spomenici). U ovoj tematskoj cjelini zastupljena je i metodološka problematika pristupa hrvatskoglagoljskim tekstovima kao prilog funkcionalnijemu proučavanju tekstova. Hrvatskoglagoljska djela poput *Matične knjige krštenih Funtane*, *Mirakula Blažene Dêve Marije*, hrvatskoglagoljskih medicin-

skih tekstova (*ljekaruša*), Pseudo-Anselmova *Dialogusa* i silbenskih glagoljskih spomenika te mnogi drugi tekstovi podloga su za proučavanje hrvatskoglagoljske i crkvenoslavenske sastavnice povijesti hrvatskoga jezika koja čini važan dio ranijih razdoblja razvoja hrvatskoga jezika, a radovi skupljeni u ovoj tematskoj cjelini pridonose njezinu detaljnijemu proučavanju.

Druga tematska cjelina podijeljena je u dva zasebna dijela. Prvi se odnosi na *Slavenski kontekst hrvatskoga jezika*, a drugi na *Slavenski kontekst hrvatske književnosti i kulture*. U tematskoj cjelini *Slavenski kontekst hrvatskoga jezika* (od 83. do 195. str.) nalazi se jedanaest radova koji obuhvaćaju komparativne jezikoslovne teme u kojima autori hrvatski jezik u najvećoj mjeri stavljaju u odnos s drugim slavenskim jezicima. Pritom se uspoređuju jezične pojave poput katafore, apozicije i anafore u hrvatskome, poljskome i engleskome jeziku, uspoređuje se i tipologija jednostavnih rečenica u ukrajinskim i hrvatskim gramatikama, kao i usvajanje anglizama *hardware* i *software* u hrvatskome, slovačkome, češkome i ruskome jeziku te поближе određuju konstitutivni, fakultativni i potencijalni članovi slovačke i hrvatske rečenice. Važni su i prilozi o različitim putovima standardizacije hrvatskoga i slovačkoga jezika, o ulozi narodnoga preporoda u hrvatskome i slovačkome jeziku te o utjecaju hrvatskoga jezika na rusinski. Autori također поближе objašnjavaju osnovne funkcije smijeha i osmijeha u poljskome i hrvatskome jeziku. U radovima s dijalektološkom sastavnicom uspoređuje se opis prijedloga u priručnicima kajkavskoga književnoga jezika te leksik značenjskoga polja „čovjek” u hrvatskome i slovenskome jeziku, odnosno

narječjima, osobito na primjeru upitnika za *Slovenski lingvistički atlas* i *Hrvatski jezični atlas*. Osim toga, radovi donose i usporedbu između moliškohrvatskoga jezika i dijela (većinom zapadnomakedonskih) makedonskih dijalekata kao potvrdu balkanistike kao znanosti. Nije zanemaren ni poznati hrvatski jezikoslovac Šime Starčević u radu o njegovim temeljnim jezikoslovnim polazištima koje je istaknuo ne samo u svojim gramatikama već i drugim djelima. Tematska cjelina *Slavenski kontekst hrvatskoga jezika* i stavljanje hrvatskoga jezika u odnos s drugim jezicima te osvješćivanje njegove uloge u sveukupnosti drugih slavenskih jezika omogućuje njegovu čvršću afirmaciju te isticanje hrvatskih specifičnosti unutar širega slavističkoga kruga.

Drugi dio druge tematske cjeline *Slavenski kontekst hrvatske književnosti i kulture* (od 197. do 288. str.) sadrži deset radova u kojima se hrvatska književnost proučava ponajviše u odnosu s drugim slavenskim književnostima. U radovima se uspoređuju sličnosti i razlike kratke priče kao najpopularnijega književnoga diskursa 20. stoljeća u hrvatskoj i makedonskoj književnosti, proučava utjecaj elemenata ruske mitologije i usmene književnosti na *Priče iz davnine* Ivane Brlić-Mažuranić te uspoređuju karakteristični izrazi honorifikacije u slovačkome i poljskome prijevodu dramskoga teksta *Sve o muškarcima* Mire Gavrana u odnosu na hrvatski original. Suvremena hrvatska književnost obuhvaćena je i u radu o tijelu kao prostoru identiteta na primjerima ženskih likova iz romana Dubravke Ugrešić i Slavenke Drakulić, dok se književnost 19. stoljeća tematizira u radu o prometejskoj i marijanskoj duhovnoj himni

Petra Perice i njihovu češkome predlošku. Književnost se promatra i u kontekstu nastanka hrvatske ukrajinistike u 19. stoljeću te problema u razvoju te slavističke grane. U ovoj je tematskoj cjelini predstavljana književnopovijesna monografija Borisa Ćorića o časopisu *Nada*, a periodika je zastupljena i u radu o češkoj i slovačkoj književnosti u časopisu *Savremeni pogledi*. Lutkarstvo, konkretnije utjecaji slavenske (ruske, češke, slovačke i poljske) tradicije na tijek, razvoj i oblikovanje umjetničkoga identiteta riječkog lutkarstva te analiza tekstova čeških i ruskih pisaca izvedenih na pozornici Kazališta lutaka Zadar osobito u kontekstu pučkih lutkarskih predstava, također su dio navedene tematske cjeline te se ističu zbog specifičnoga načina uprizorenja književnih djela na kazališnim daskama. *Slavenski kontekst hrvatske književnosti i kulture* cjelina je koja je poput prethodne važna zbog uočavanja poveznica između hrvatske i slavenskih književnosti, ali i predstavljanja kulturoloških i inih posebnosti koje hrvatsku književnost izdvajaju u kontekstu ostalih europskih, a samim time i slavenskih književnosti.

Treća tematska cjelina *Čakavska sastavnica hrvatskoga jezika, književnosti i kulture* (od 289. do 373. str.) obuhvaća devet radova koji se bave specifičnim čakavskim obilježjima koja su ostavila traga na različitim područjima. Radovi treće tematske cjeline usmjereni su na suvremeni čakavski utjecaj te onaj zabilježen u ranijim razdobljima hrvatskoga jezika. S književnoteorijskoga aspekta propituju se prostorne odrednice u romanu *Zvoneća svojni* Franje Matetića, zatim korelacijske veze između motiva, sadržaja i kompozicije narodne čakavske ljubavne balade

Mladić mora zapustiti djevojku s Asanaginicom te u tome kontekstu raznolikost regionalnih obilježja hrvatske usmene tradicije. Propituje se i jezikoslovna te poetološka razina poezije suvremenih hrvatskih pjesnika koji pišu na srednjodalmatinskoj čakavštini što pridonosi ne samo obogaćivanju hrvatske dijalektne književnosti nego i obogaćivanju hrvatskoga jezika i književnosti općenito. Raniju povijest čakavskih utjecaja donose radovi o čakavskim (fonološkim, morfološkim i leksičkim) značajkama u *Književnimê za hařan řelřkih řkol*, dvojezičnoj hrvatsko-njemačkoj početnici iz riječke tiskare Karletzky te rad o Antoniju Vincenzu Formaleoniju i njegovu doprinosu razvoju hrvatske onomastike, odnosno dalmatinskoj toponimiji u 18. stoljeću. Postojanje čakavskih elemenata u fonologiji čabarskih (kajkavskih) govora Tršća, Prezida i Čabra te romanizmi u semantičkoj sferi domaćinstva i gastronomije u južnim labinskim govorima, teme su koje predstavljaju suvremeno stanje u čakavštini. Budući da se u recentnoj akcentološkoj literaturi naglasni tipovi uključuju u morfološki dio rasprava, naglasni tip *b* u imenica u govorima sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu, odnosno podudarnosti i razlike među podtipovima i varijantama imenica koje ulaze u naglasni tip *b* također su predstavljene u trećoj tematskoj cjelini. Izrada ozvučene dijalektološke čitanke temeljene na više desetaka snimaka hrvatskih organskih govora iznimno je zahtjevna, pa je jedna od tema cjeline i problematika izrade takve čitanke na čakavskim primjerima kao i osvješćivanje važnosti takve vrste djela za hrvatsku dijalektologiju. Tematska cjelina *Čakavska sastavnica hrvatskoga jezika,*

književnosti i kulture važna je zbog toga što dijalektološka istraživanja pokazuju ne samo dugu tradiciju utjecaja hrvatskih narječja, osobito čakavskoga, na hrvatsku književnost, kulturu i jezik nego imaju i velik utjecaj na njegovanje hrvatskih narječja i njihovih osobitosti u kontekstu hrvatskoga, ali i drugih slavenskih jezika i njihovih narječja.

Prva knjiga *Zbornika Petoga hrvatskoga slavističkog kongresa* završava četvrtom tematskom cjelinom *Kodificiranje i kultiviranje hrvatskoga jezika u XX. stoljeću* (od 375. do 538. str.), koja sadrži čak sedamnaest radova o hrvatskome jeziku XX. stoljeća. Radovi najveće tematske cjeline prve knjige ponajprije su usmjereni na suvremena jezična pitanja, osobito ona o očuvanju posebnosti hrvatskoga jezika kao što su: stavovi govornika o zaštiti hrvatskoga jezika od utjecaja engleskoga te promicanju hrvatskih zamjena za anglizme i uloga medija u čuvanju hrvatskoga standardnoga jezika. Promjene u leksiku hrvatskoga jezika čine okosnicu rada o predloženicama u natječajima za nove riječi časopisa *Jezik* i mogućnosti njihova prihvaćanja, ali je u njemu imanentno i aktualno pitanje u sklopu očuvanja jezika od stranih utjecaja s jedne strane te umjerenoga purizma koji je povijesno obilježje hrvatskoga jezika s druge strane. Tako je i početak XX. stoljeća obilježen brigom o hrvatskome jeziku, a primjeri članaka iz *Naše sloge*, prvih istarskih novina na hrvatskome jeziku jasno pokazuju zaokupljenost jezičnom problematikom. Ranije razdoblje razvoja hrvatskoga jezika obuhvaćeno je i radom koji se bavi pravopisnim pitanjima u ranijim gramatikama Mirka Divkovića čime dobivamo uvid u pravopisna rješenja s kraja 19. stoljeća.

Suvremenim morfološkim temama bave se radovi o prilozima kao vrsti riječi u hrvatskoj jezikoslovnoj literaturi te o stupnju kodifikacije priloga kao vrste riječi, kao i o prijedložnome izrazu *oko*+genitiv i njegovu značenju namjere. Slične morfološke tematike je i rad o pridjevima s obzirom na mogućnost tvorbe i uporabe komparativa i superlativa te rad o čestotnim obilježjima imenica Ivanova i Lukina evanđelja. Tri su rada posvećena različitim nazivljima hrvatskoga jezika: nazivlju srodstva u suvremenome hrvatskom jeziku, jezikoslovnim nazivima u kolokacijskome rječniku te o tehničkom nazivlju između norme i uzusa u kojemu se donose rezultati istraživanja tehničkoga nazivlja za projekt *Hrvatsko brodstrojarsko nazivlje*. U četvrtoj cjelini zastupljen je i rad koji donosi kontrastivnu analizu povratnih glagola u hrvatskom i mađarskom jeziku te rad o pojavama u hrvatskoj sintaksi na prijelomu tisućljeća. Hrvatski jezik u iseljeništvu ponajviše je istražen na primjeru hrvatskoga iseljeništvu u Australiji pa se propituje uloga hrvatskoga jezika u transnacionalnom društvenom prostoru, priznavanje hrvatskoga jezika u Australiji te jezično raslojavanje, odnosno stupanj i područja uporabe hrvatskoga jezika unutar prve generacije Hrvata u New South Walesu. Velik broj radova u tematskoj cjelini *Kodificiranje i kultiviranje hrvatskoga jezika u XX. stoljeću* pokazuje izniman interes znanstvenika za suvremenu jezičnu problematiku, njezin morfološki, sintaktički i leksički aspekt, kao i pitanja statusa hrvatskoga jezika ne samo u Hrvatskoj nego i u svijetu. Zanimanje za tematiku čuvanja jezika i brige o njemu dokaz je postojanja svijesti o važnosti autonomije hrvatskoga jezika.

Druga knjiga *Zbornika* (381 stranica) sadrži radove preostalih triju tematskih cjelina: V. *Visoko i nisko* u hrvatskoj književnosti i kulturi, VI. Konstrukcija i de(kon)strukcija kanona (U povodu 100. obljetnice smrti Janka Polića Kamova) i VII. Hrvatski jezik i književnost u nastavi.

Peta tematska cjelina *Visoko i nisko u hrvatskoj književnosti i kulturi* (od 539. do 728. str.) okupila je najveći broj radova posvećenih staroj i usmenoj književnosti, suvremenoj književnosti, popularnoj i dječjoj književnosti. Dvadeset i dva rada u ovoj tematskoj cjelini pridonose raspravama o kriterijima *visokoga* i *niskoga* među različitim književnim vrstama i žanrovima. Okosnica pete tematske cjeline proteže se od radova o utjecaju Biblije na hrvatsku usmenu književnost te antitetičke parove *visoko-nisko* preko *niskih* likova lakrdijaša, obješenjaka i šaljivčina koji u hrvatskim romanima izriču oštre društvene kritike sve do kratke priče između tradicije i formalnih inovacija na primjeru književnika različitih naraštaja (N. Fabrija, L. Paljetka, D. Slamniga, M. Jergovića i Z. Makovića). Oprekom *visoko* i *nisko* zaokupljeni su i radovi o poemi *Nova ars amandi* Nikole Šopa te romanu *Zajednička kupka* Ranka Marinkovića. *Visoko i nisko* problematizira se ne samo u pjesništvu i prozi nego i u kazališnoj umjetnosti, odnosno performansu te usmenoj književnosti. Iako se znanost najčešće bavila oprekom *visoko/nisko* u odnosu pisane i usmene književnosti, ona je u ovoj tematskoj cjelini istražena i na temelju likova usmenih priča kojima odrasli plaše djecu i kojih se i oni sami boje pri čemu je riječ o unutar-njoj hijerarhizaciji žanrova. Suvremeni ostvaraji hrvatske književnosti također

podliježu raspravi o *visokome* i *niskome* pa se tako i hibridna književnost s elementima popularne kulture koja postaje dominirajuća u Hrvatskoj promatra u poveznici s Festivalom A književnosti (FAK). FAK je i dio rada o promjeni slike hrvatske književnosti, odnosno analizi reperkusija na hrvatsku proznu produkciju koje su bile uvjetovane društveno-političkim promjenama tijekom 90-ih godina 20. stoljeća. Analiza funkcioniranje glazbe u književnim tekstovima dovodi do pojma *visoko* i *nisko* orijentirana muzičnost književnoga opusa, dok se analizom autorskih djela književnoga teoretičara Milivoja Solara može promotriti promjena teorijskoga obzora prema terminima zabavne i trivijalne književnosti što su također teme pete cjeline *Zbornika*. Knjige o Harryju Potteru kao *bestseleri* za djecu poticaj su radu o književnoj socijalizaciji i ulozi zaposlenih žena, odnosno ulozi serijala o Harryju Potteru kao potvrdi tradicionalnih društveno-spolnih obrazaca, dok se položajem žene bavi i rad o ukrasnim zidnim krpama kao vidu pučke književnosti. Tekstovi ispisani na zidnim krpama potvrđuju podređeni položaj žene u odnosu na muškarca te prevlast patrijarhata. Javlja se i pitanje mogu li se pseudoženski tekstovi mađarske i hrvatske književnosti, odnosno tekstovi kojima su autori muškarci čitati kao žensko pismo te u kojoj mjeri je i u kojim postupcima prepoznatljiv spol autora. Dječja književnost, osobito njezina ranija razdoblja, tematizirana je u brojnim radovima: radu o nagradnim knjigama kao obliku plasiranja knjiga hrvatskih nakladnika do sredine 20. stoljeća u usporedbi s novim oblicima prodaje knjiga pri čemu se javlja pitanje trivijalne dječje književnosti, radu o as-

pektima pripovijedanja i prvim nakladničkim cjelinama namijenjenima djevojkama (20-e godine 20. stoljeća) te kulturološkome značaju dječjih časopisa kao glavnoga medija 19. stoljeća i njihovoj ulozi u modernizaciji književnih žanrova. Razmotren je i teorijski status dječje književnosti, odnosno odrednica dječje književnosti te njihova povezanost s razlikovanjem *visokoga* i *niskoga* u književnosti i kulturi. U drugim radovima ove cjeline predstavljene su promjene na području kriminalističkoga žanra u posljednjim dvama desetljećima na temelju analize knjige *Mirna ulica, drvored* Nade Gašić, zatim opreka kultura/supkultura te dominantna obilježja tranzicijskoga junaka na primjeru romana *Putovanje u srce hrvatskog sna* Vlade Bulića, kao i tematika nogometa u primjerima hrvatske kratke proze koja je osim s pitanjem *visokoga* i *niskoga* (trivijalnoga) u poveznici i s pitanjem konzumerizma suvremene književnosti. Rad o hrvatskome ilirskome pokretu i Makedoncima upućuje na početke veze između hrvatske i makedonske kulture i književnosti te na njihov međusobni utjecaj. Brojnost radova u petoj tematskoj cjelini upućuje na interes za opreku *visoko/nisko* u različitim književnim vrstama i žanrovima, ali i u različitim povijesnim razdobljima. Istaknuta je i uloga te opreke u poimanju estetskih vrijednosti pojedinoga književnoga djela te različite pojavnosti književnoga teksta u kojima se prepoznaju obilježja *visokoga* ili *niskoga*. Radovi o dječjoj književnosti pokazuju da dječja književnost postaje sve zastupljenija u istraživanjima što pridonosi dosadašnjim proučavanjima dječje književnosti te isticanju vrijednosti dječje književnosti u usporedbi s književnošću za odrasle.

Šesta cjelina *Konstrukcija i de(konstrukcija kanona* (*U povodu 100. obljetnice smrti Janka Polića Kamova*) (od 729. do 823. str.) u jedanaest je radova povezana s prethodnom tematskom cjelinom, ali je izdvojena i posvećena stotoj obljetnici smrti Janka Polića Kamova, istaknutoga riječkog prozaista, pjesnika i dramatičara koji uvelike odskaače iz tadašnjih riječkih i hrvatskih književnih okvira te se svojim radovima i osebujnom ličnošću izdvaja i među europskim piscima. Teme ove cjeline u najvećoj se mjeri bave djelima Janka Polića Kamova i njegovim specifičnim književnim diskursom te stvaranjem i u istoj mjeri razaranjem kanona. Dekonstrukcija je jedna od ključnih riječi u interpretaciji Kamovljeve *Pjesme nad pjesmama*, a kanon je bitna stavka u usporedbi pjesništva J. P. Kamova i srpskoga pjesnika Vladislava Petkovića Disa jer su obojica bili osporavatelji estetskih i moralnih kanona. Pokušava se i dati odgovor na pitanje uloge ideologije u rušenju kanona u djelima J. P. Kamova, Josipa Kosora, Augusta Cesarca i Josipa Kulundžića. Jedan od radova bavi se i procesom kanonizacije djela J. P. Kamova te se daje osvrt na njegovo stvaralaštvo temeljen na usporedbi monografskih studija, književno-kritičkih analiza i književno-povijesnih pregleda, a dijelom šeste tematske cjeline je i rad o procesima koji utječu na stvaranje i oblikovanje nacionalnoga književnog kanona. Odnos književnoga djela i kanona pojašnjava se na primjerima dvaju djela iz različitih vremenskih razdoblja, *Isušene kaljuže* J. P. Kamova te *Kamov. Smrtopis* Slobodana Šnajdera. Figura majke, odnos majke prema subjektima romana *Isušena kaljuža* te drame *Mamino srce*, kao njezin kulturološki položaj i mjera stereo-

tipiziranosti važan je element ovih djela promotren na temelju postavki psihoanalitičke kritike. U kontekstu radova o J. P. Kamovu te konstrukciji i dekonstrukciji kanona, u šestu cjelinu uvršteni su i radovi o pjesništvu Borisa Marune, njegovim pjesničkim prostorima i dekonstrukciji tradicije te analiza romana *Freelander* Miljenka Jergovića, čije je polazište Bahtinov koncept kronotopa. Kanon i kanonizacija tema su radova o ironijskome podrivanju kanona i izvrtnju stvarnosti u stvaralaštvu Dubravke Ugrešić te o *Travničkoj hronici* Ive Andrića kojoj se pristupa kao paradigmatškome tekstu postkolonijalnoga književnog diskursa. Radovi šeste cjeline *Konstrukcija i de(kon)strukcija kanona (U povodu 100. obljetnice smrti Janka Polića Kamova)* donose nove spoznaje o djelu Janka Polića Kamova te o utjecaju njegovih književnih postupaka na druge autore. Tako je figura J. P. Kamova povodom 100. obljetnice njegove smrti revalorizirana, a ovom mu je tematskom cjelinom na najbolji način odana počast.

Posljednja, sedma tematska cjelina *Hrvatski jezik i književnost u nastavi* (od 825. str. do 916. str.) sastoji se od deset radova kojima je u središtu učenje i poučavanje hrvatskoga jezika kao materinskoga te kao drugoga i stranog jezika. U radovima je zastupljena problematika učenja zamjenica u ranome diskursu usvajanja/učenja hrvatskoga jezika, odnosno ispitivanje čestotnosti uporabe zamjenica u pisanim tekstovima osnovnoškolaca te točnost njihove uporabe s obzirom na dob učenika. Pitanje hrvatskoga kao nastavnoga i udžbenoga jezika koji svoje važno mjesto ima u gotovo svim nastavnim predmetima nužno je zbog promicanja svijesti o važnosti njegovanja je-

zika u cjelokupnoj nastavi. U sedmoj tematskoj propituje se i položaj narječja u jezičnim udžbenicima što pridonosi izgradnji jezičnoga identiteta učenika te povezano s navedenom tematikom i recepcija jezika kajkavske književnosti u ranijoj učeničkoj dobi. Istražena je i zastupljenost slavonskoga dijalekta u čitankama hrvatskoga jezika za osnovne škole, ali i znanje učitelja o slavonskome dijalektu. Slaba zastupljenost slavonskoga dijalekta u nastavi rezultat je činjenice da je štokavsko narječje još uvijek često izjednačavano sa standardnim jezikom te se u dovoljnoj mjeri ne ističu njegove posebnosti u odnosu na standardni jezik. Razvoju uspješnijih načina poučavanja hrvatskoga jezika i književnosti u nastavi pridonose radovi o problemskome pristupu lektiri koji bi satove lektire učinio funkcionalnijima i zanimljivijima te uvođenju rasprave kao metode poticanja i razvijanja jezično-komunikacijske kompetencije učenika što je važna zadaća svih područja nastave hrvatskoga jezika. Učinkovitošću i funkcionalnošću nastave bave se i radovi o nastavnim aktivnostima i projektima na naprednim stupnjevima učenja hrvatskoga jezika kao drugog i stranog jezika koji ističu prednosti uvođenja aktivnosti i projekata poput „čitajmo zajedno“, debate, „novinara na terenu“, elektroničkih novine, izrade malih rječnika, priručnika i prijevoda. Proučavani su i kulturološki sadržaji u udžbenicima hrvatskoga kao drugoga i stranog jezika jer interkulturalna sastavnica komunikacijske kompetencije omogućuje primjereno korištenje jezika kao sredstva komunikacije. U kontekstu poučavanja stranoga jezika, u sedmoj cjelini upoznajemo se i s poučavanjem makedonskoga jezika na

stranim sveučilištima, njegovim počecima i zastupljenošću lektorata makedonskoga jezika u Hrvatskoj koji pridonose popularizaciji makedonskoga jezika. Posljednja cjelina, čija su okosnica radovi o poučavanju hrvatskoga jezika, zaokružuje *Zbornik* ističući važnost uvođenja što više novih nastavnih metoda za razvijanje što uspješnije jezično-komunikacijske kompetencije te s naglaskom na važnosti funkcionalnoga učenja hrvatskoga jezika od najranije dobi ne zanemarujući dijalektalnu sastavnicu jezika.

Dvije knjige *Zbornika Petoga hrvatskoga slavističkog kongresa* potvrđuju važnost i potrebu za nastavljanjem sad već tradicionalnoga održavanja *Hrvatskih slavističkih kongresa*. *Zbornik Petoga hrvatskoga slavističkog kongresa* raznolikošću tematike pokazuje ulogu hrvatskoga jezika i književnosti te kroatistike kao znanosti unutar velike skupine slavenskih jezika s

kojima je već od najranije povijesti bio u doticaju. Ovaj *Zbornik* potvrđuje je autonomnosti i afirmacije hrvatskoga jezika i izvan njegovih granica, a rezultati istraživanja prikazani u 98 radova *Zbornika* dokaz su da su hrvatski i strani znanstvenici dorasli propitivanju, ali i rješavanju važnih jezikoslovnih problema te svjesni mogućnosti koje pruža analiza djela starije i novije hrvatske književnosti, osobito u usporedbi s drugim slavenskim književnostima. *Zbornik radova* najbolji je završetak velikoga organizacijskoga projekta *Petoga hrvatskoga slavističkog kongresa* te zajednički hvalevrijedan uspjeh ponajprije Uredništva *Zbornika*, ali i autora, suradnika te izdavača. Zahvaljujući svima njima nastavljen je tradicija izlazenja zbornika *Hrvatskih slavističkih kongresa*, stoga je ovaj *Zbornik* odista završetak koji predstavlja važnu kariku u promicanju hrvatskoga jezika, književnosti i kulture.

Darja Šupljika

RIJEČIMA I SLIKOM O GRADU

Ivan Braut, Nataša Šegota Lah, Marina Biti
**SENZORNA MAPA GRADA – RIJEKA,
JEZGRA, AMBIJENTI, IDENTITETI**

Rijeka, *Facultas*, 2012.

Pitanja koja se tiču formiranja identiteta, izgradnje kulturnih različitosti, građanskoga statusa te pripadnosti pojedinaca određenoj sredini već dulje zaokupljaju znanstvena polja humane i kulturne geografije. Knjiga *Senzorna mapa grada*, koju autorski potpisuju Ivan Braut, Nataša Šegota Lah i Marina Biti, navede-

nu problematiku sagledava kroz interdisciplinarna očista povijesti umjetnosti, teorije vizualnih umjetnosti, senzorne teorije te studija jezika. Riječ je o knjizi sačinjenoj od tri zasebna autorska teksta koji se međusobno isprepliću u svome glavnom interesu, a on je grad Rijeka. Time se ovo djelo ujedno naslanja na poznatu i